

Regeringens proposition

1984/85:98

om en friare nämndorganisation i landstingskommunerna;

beslutad den 6 december 1984

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

BO HOLMBERG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att landstingskommunerna ges större frihet att själva utforma sin nämndorganisation. Hälso- och sjukvårdslagens system med särskilda organ skall kunna tillämpas inom nästan hela det landstingskommunala verksamhetsområdet. De särskilda organen får ges uppgifter för både en viss del av den landstingskommunala verksamheten och för verksamhet som enbart avser ett geografiskt avgränsat område. De särskilda organen får också ges uppgifter som griper över flera nämnders ansvarsområden. Härigenom får landstingskommunerna på motsvarande sätt som kommunerna möjlighet att samordna sin nämndorganisation lokalt.

De nya reglerna om den friare nämndorganisationen samlas i en särskild lag. Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1986.

**Förslag till
Lag om särskilda organ i landstingskommunerna**

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Landstingskommunerna får inrätta särskilda organ enligt bestämmelserna i denna lag.

Vad som i lagen sägs om landstingskommuner gäller också kommuner som inte ingår i en landstingskommun. Bestämmelser om landstinget eller förvaltningsutskottet skall därvid avse kommunfullmäktige respektive kommunstyrelsen.

2 § Ett särskilt organ får under en eller flera nämnder handha förvaltning och verkställighet för en del av landstingskommunen eller för en eller flera anläggningar. Det får också under en eller flera nämnder handha förvaltning och verkställighet för en eller flera delar av den landstingskommunala verksamheten.

Ett särskilt organ får handha förvaltning och verkställighet under ett eller flera andra särskilda organ.

3 § Särskilda organ får ges till uppgift att handha förvaltning och verkställighet som enligt lag eller annan författning ankommer på hälso- och sjukvårdsnämnden, tandvårdsnämnden, omsorgsstyrelsen och utbildningsnämnden eller som kan handhas av sådana nämnder som avses i 3 kap. 13 § andra stycket kommunallagen (1977:179).

4 § För särskilda organ gäller vad som i lag eller annan författning är föreskrivet om den eller de nämnder på vilka uppgifterna annars ankommer.

5 § Landstinget får föreskriva att ett särskilt organ inte får väcka ärende hos landstinget.

Landstinget får också föreskriva att ett särskilt organ skall lämna sitt budgetförslag till den nämnd inom vars verksamhetsområde organet handhar förvaltning och verkställighet. Förvaltningsutskottet får bestämma inom vilken tid budgetförslaget skall lämnas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

För verksamhet som enligt särskilda författningar ankommer på sådana landstingskommunala nämnder som anges i 3 § får landstingskommunerna fram till den 1 januari 1988 inrätta särskilda organ med ledamöter och suppleanter som väljs för kortare mandattid än vad som följer av 3 kap. 5 § första stycket kommunallagen (1977:179). I sådant fall skall mandattiden upphöra med utgången av år 1988.

**Förslag till
Lag om ändring i kommunallagen (1977:179)**

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 13 § kommunallagen (1977:179) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.
13 §¹

Fullmäktige tillsätter nämnder för förvaltning och verkställighet som enligt särskilda författningar ankommer på dessa. För sådana nämnder gäller vad som är föreskrivet i dessa författningar.

För förvaltning och verkställighet i övrigt får fullmäktige tillsätta de nämnder som behövs. Ledamöter och suppleanter i sådan nämnd väljes av fullmäktige till det antal som fullmäktige bestämmer. Beträffande sådan nämnd skall vad som är föreskrivet beträffande styrelsen i 2 § andra stycket, 3 § första stycket, 4 §, 5 § tredje stycket, 7-12 §§ och, utom i fråga om nämnd i Stockholms kommun, 6 § tillämpas på motsvarande sätt.

Om vissa lokala organ i kommunerna finns särskilda bestämmelser.

Om vissa lokala organ i kommunerna och särskilda organ i landstingskommunerna finns särskilda bestämmelser.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

¹ Senaste lydelse 1979:407.

Förslag till

Lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Härigenom föreskrivs att 11 och 12 §§ hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Ett eller flera särskilda organ får tillsättas för att under hälso- och sjukvårdsnämnden leda hälso- och sjukvården, vart och ett för den verksamhet som landstingskommunen bestämmer.

Av lagen (1985:) om särskilda organ i landstingskommunerna framgår att särskilda organ får tillsättas för att under hälso- och sjukvårdsnämnden leda hälso- och sjukvården.

12 §

I fråga om särskild hälso- och sjukvårdsnämnd och organ som avses i 11 § gäller bestämmelserna i 3 kap. 2-12 §§ kommunallagen (1977:179) i tillämpliga delar.

I fråga om särskild hälso- och sjukvårdsnämnd gäller bestämmelserna i 3 kap. 2-12 §§ kommunallagen (1977:179) i tillämpliga delar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

CIVILDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-12-06

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Holmberg, Hellström, Thunborg

Föredragande: statsrådet Holmberg

Proposition om en friare nämndorganisation i landstingskommunerna

1 Inledning

Inom det kommunala området pågår sedan flera år ett omfattande arbete som syftar till att öka den kommunala självstyrelsen och fördjupa den kommunala demokratin. Kommunaldemokratiska kommittén (Kn 1977:07)¹ har haft till uppgift att överväga reformer som kan stärka medborgarinflytandet inom kommuner och landstingskommuner. Stat-kommunberedningen (C 1983:02) överväger olika förändringar som bör göras i ansvars- och uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun. Beredningen svarar också för genomförandet av en försöksverksamhet med ökad kommunal självstyrelse. 1983 års demokratiberedning (C 1983:03) studerar och analyserar problem och hinder som kan finnas för medborgarna att delta i samhällsarbetet inom kommunerna. En annan uppgift för beredningen är att lägga fram idéer om och förslag till ett förändringsarbete som syftar till att öka medborgarnas, partiernas och övriga folkrörelserns möjligheter till aktiv medverkan, delaktighet och ansvar i den kommunala verksamheten. Beredningen skall också lägga fram förslag om principerna för en ny kommunallag.

Kommunerna kan sedan den 1 januari 1980 inrätta olika typer av lokala nämnder med stöd av lagen (1979:408) om vissa lokala organ i kommunerna (omtryckt 1979:1167, ändrad senast 1983:304). Lagens syfte är att möjliggöra för kommunerna att förankra sin verksamhet lokalt. Lokalorganslagen är inte tillämplig på landstingskommunerna. För deras del kan emellertid i viss

¹ Kommunalarrådet Lars Eric Ericsson, ordförande, överförmyndaren Leif Andersson, landstingsrådet Bror R. Eriksson, landstingsrådet Karl-Gunnar Holmqvist, f. d. partisekreteraren Gustaf Jonnergård, kommunalarrådet Anita Jonsson, kommunalarrådet Rune Zachrisson och kommunalkonsulenten Göran Åstrand.

utsträckning liknande organ inrättas sektorsvis med stöd av annan lagstiftning.

Kommunaldemokratiska kommittén har i betänkandet (Ds C 1983:3) Lokala organ i landstingskommunerna föreslagit att verksamheten med lokala organ i kommunerna utvidgas så att också landstingskommunerna får möjlighet att inrätta sådana organ. Betänkandet bör i den del det innehåller en sammanfattning av kommitténs överväganden och förslag samt en redogörelse för nuvarande ordning fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*. De författningsförslag som läggs fram i betänkandet bör fogas till protokollet som *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av deras yttranden bör fogas till protokollet i ärendet som *bilaga 3*.

I prop. 1983/84:152 (s. 18) om försöksverksamhet med ökad kommunal självstyrelse berörde jag frågan om lokala organ i landstingskommunerna. Jag uppgav därvid att jag avsåg att återkomma till regeringen med ett förslag i ämnet. Efter samråd med cheferna för socialdepartementet och utbildningsdepartementet samt statsråden Sigurdsen och Göransson tar jag nu upp denna fråga.

2 Allmän motivering

2.1 En friare nämndorganisation i landstingskommunerna

Mitt förslag: Landstingskommunerna ges större frihet att själva utforma sin nämndorganisation.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är positiva till att landstingskommunerna får en större frihet att utforma sin organisation.

Skälen för mitt förslag: Som jag redan har nämnt pågår det sedan flera år ett omfattande förändringsarbete med syfte att öka den kommunala självstyrelsen och fördjupa den kommunala demokratin. Arbetet går bl. a. ut på att ge människorna flera möjligheter till inflytande och deltagande t. ex. genom brukarmedverkan i olika former. Genom reformarbetet skall det också tas fram underlag för att minska den statliga detaljregleringen och ge kommuner och landstingskommuner större frihet att anpassa sin organisation till lokala förhållanden. En ökad frihet för landstingskommunerna att införa en decentraliserad organisation får ses som ett betydelsefullt led i detta förändringsarbete.

Kommunerna får enligt lagen om vissa lokala organ i kommunerna inrätta

lokala organ inom både det specialreglerade området och det kommunallagsreglerade området. Avsikten med lokalorganslagen är att ge kommunerna stor frihet att förankra sin verksamhet lokalt. Lokalorganslagen är inte tvingande utan öppnar möjligheter för kommunerna att inrätta lokala organ. Fullmäktige bestämmer de lokala organens kompetens. Med den lagtekniska lösning som valts kan i stort sett alla uppgifter som sköts av de centrala facknämnderna läggas ut till lokala organ, om uppgifterna är lämpliga att handlägga på den nivån.

Lokalorganslagen gäller inte för landstingskommunerna. Dessa kan emellertid med stöd av bestämmelser i vissa specialförfattningar redan nu inrätta nämnder med lokalt eller på annat sätt begränsad kompetens.

På det helt dominerande verksamhetsområdet, hälso- och sjukvården, har det sedan länge rått stor frihet för landstingskommunerna att utforma sin organisation. Den nya hälso- och sjukvårdslagen (1982:763; ändrad senast 1983:335) har befast och ytterligare vidgat denna frihet. Av 11 § framgår sålunda att ett eller flera särskilda organ får tillsättas för att under hälso- och sjukvårdsnämnden leda hälso- och sjukvården, vart och ett för den verksamhet som landstingskommunen bestämmer. På hälso- och sjukvårdens område kan landstingskommunerna vidare enligt lagen (1980:12) om förtroendekommittéer inom hälso- och sjukvården (ändrad senast 1982:765) välja att inrätta en central förtroendekommitté eller flera sådana nämnder med ansvar för var sin del av landstingskommunen. Lagen är tidsbegränsad.

Lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall (ändrad senast 1982:404) ger landstingskommunerna möjlighet att inrätta styrelser för förvaltning och verkställighet på lokal nivå. Enligt folkhögskoleförordningen (1977:551, omtryckt 1983:510) skall det vidare finnas en styrelse för varje folkhögskola. En sådan styrelse är en obligatorisk nämnd.

När det gäller det kommunallagsreglerade området har landstingskommunerna samma möjlighet som kommunerna att inrätta nämnder för förvaltning och verkställighet för en eller flera anläggningar, s. k. institutionsstyrelser (3 kap. 13 § andra stycket kommunallagen). Principen om landstingskommunen som en odelad förvaltningsenhet hindrar alltså inte att sådana lokala nämnder inrättas.

Av vad jag nu har anfört framgår, att landstingskommunerna har möjlighet att för en betydande del av sin verksamhet decentralisera sin nämndorganisation. För flera verksamhetsgrenar är detta emellertid inte möjligt. Det är inte tillåtet för landstingskommunerna att decentralisera organisationen för tandvården, omsorgerna om de psykiskt utvecklingsstörda (inkl. särskolan) eller gymnasieskolan. Landstingskommunerna har inte heller samma möjlighet som kommunerna att samordna sin verksamhet på det lokala planet. De lokala nämnder som kan inrättas i landstingskommunerna får nämligen endast handha förvaltning och verkställighet inom en och samma sektor av den landstingskommunala verksamheten. De lokala nämnder som inrättas i kommunerna enligt lokalorganslagen kan däremot

vara sektorsövergripande, dvs. ges uppgifter som griper över flera nämnders ansvarsområden.

I många landstingskommuner prövar man nya organisationsmodeller. Detta har blivit möjligt genom landstingskommunernas frihet att organisera sin verksamhet inom hälso- och sjukvårdsområdet. Hälso- och sjukvårdslagen medger nämligen att särskilda organ kan inrättas dels för lokala uppgifter dels för uppgifter inom en speciell del av hälso- och sjukvården.

Ofta har man inrättat särskilda organ med ett ansvarsområde som är geografiskt avgränsat. Sådana organ benämns vanligen direktioner eller primärvårdsnämnder. Till direktionernas arbetsuppgifter hör oftast förvaltningen av ett länsdelsjukhus och primärvården i flera kommuner. De flesta landstingskommunerna har någon form av sådana direktioner. Genom primärvårdsnämnder kan landstingskommunen ytterligare decentralisera hälso- och sjukvårdsorganisationen. Primärvårdsnämnderna handhar öppenvården vid vårdcentralerna i en kommun. Ansvarsområdet kan också omfatta sjukhem, hemsjukvård m. m.

Landstingskommunerna kan också inrätta särskilda organ med ett övergripande ansvar för en del av hälso- och sjukvården. I någon landstingskommun har man sålunda inrättat en länsjukvårdsnämnd med uppgift att i första hand ansvara för verksamheten vid sjukhusen inom landstingskommunen. Ett annat exempel på särskilda organ med övergripande uppgifter är blocknämnder som kan ansvara för olika delområden av den landstingskommunala verksamheten, t. ex. psykiatri eller långvård.

Förutom den nu redovisade organisationen har ett antal landstingskommuner planerat att införa en ny organisation, som innebär att man under centrala nämnder inrättar sektorsövergripande organ. En sådan organisation kräver emellertid att landstingskommunerna får en ökad frihet att bestämma om sin organisation. Från några håll har man därför hemställt om sådana lagändringar att landstingskommunerna får samma möjligheter som kommunerna att inrätta lokala organ.

Enligt min mening är det väsentligt att öka kommunmedlemmarnas intresse för den landstingskommunala verksamheten. De kan i dag ha svårt att förstå landstingskommunernas roll som serviceorgan på det lokala planet. Många kommunmedlemmar anser också att den landstingskommunala verksamheten är svår att överblicka. De har i regel ett betydligt längre avstånd till landstingskommunernas förtroendevalda än till kommunernas. De många människornas medverkan i gemensamma lokala angelägenheter har en gammal tradition i det svenska samhället. Ett omfattande folkligt engagemang i det landstingskommunala arbetet har ett stort värde. Jag anser därför att det är viktigt att kommunmedlemmarna ges ökade möjligheter att påverka den landstingskommunala verksamheten. Ökade möjligheter för landstingskommunerna att bestämma om sin organisation kan underlätta medborgarnas medverkan. Detta överensstämmer med inriktningen av det förändringsarbete som jag tidigare har redovisat.

I prop. 1982/83:97 om de förtroendevaldas arbetsförutsättningar i kommuner och landstingskommuner m. m. anförde jag att det är viktigt från demokratisk synpunkt att så många medborgare som möjligt får tillfälle att medverka i kommunernas och landstingskommunernas verksamhet. En utbyggd och decentraliserad organisation ger möjlighet till en samordnad verksamhet som också skapar bättre förutsättningar för att engagera flera medborgare i den landstingskommunala verksamheten. En decentralisering innebär sannolikt också att man får en effektivare och mera serviceinriktad verksamhet. En ökad decentralisering av den landstingskommunala förtroendemannaorganisationen kan dessutom underlätta för de politiska partierna att delta i utformningen av den landstingskommunala verksamheten.

Av det anförda följer att det är ytterst angeläget att främja de strävanden som finns i landstingskommunerna att finna en lämplig organisationsform. De rättsliga hinder som finns för att införa en friare organisation måste alltså undanröjas. Härigenom får landstingskommunerna ökade möjligheter att skapa en lokal förankring och samordning av sin verksamhet. En samverkan mellan landstingskommunerna och kommunerna kan också underlättas.

På grund av vad jag nu har anført bör landstingskommunerna ges en ökad frihet att utforma sin organisation och samordna sin verksamhet. För att detta skall vara möjligt krävs lagstiftningsåtgärder. Jag återkommer till lagstiftningsfrågan sedan jag har redogjort för hur reformen enligt min mening bör utformas.

2.2 Särskilda organ med vidgade uppgifter

Mitt förslag: Landstingskommunerna ges möjlighet att inom större delen av den landstingskommunala verksamheten inrätta särskilda organ. Dessa får ges uppgifter både för en viss del av den landstingskommunala verksamheten och för verksamheten inom ett geografiskt avgränsat område. De får också ges uppgifter som griper över flera nämnders ansvarsområden.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med mitt förslag på det sättet att landstingskommunerna ges möjlighet att inrätta särskilda organ för omsorgen om de psykiskt utvecklingsstörda och för tandvården. I övrigt föreslår kommittén att lokala organ får inrättas enligt lokalorganslagen inom utbildningens område och för den kommunallagsreglerade verksamheten. Förslaget öppnar endast en begränsad möjlighet för landstingskommunerna att inrätta organ med uppgifter som griper över flera nämnders ansvarsområden.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna ställer sig bakom kommitténs förslag. Flera menar dock att det är naturligt att landstingskommunerna ges samma möjlighet som kommunerna att inrätta lokala organ. En del remissinstanser har invändningar mot att kommitténs förslag inte i tillräcklig utsträckning tillgodoser önskemålet att inrätta organ som har uppgifter som griper över flera nämnders ansvarsområden.

Skälen för mitt förslag: Olika lösningar kan övervägas när det gäller att ge landstingskommunerna en större frihet att bestämma om sin nämndorganisation.

Kommittén har föreslagit en lösning som innebär att landstingskommunerna får möjlighet att inrätta lokala organ enligt lokalorganslagen på vissa områden. Det gäller utbildningsnämndens och de kommunallagsreglerade nämndernas verksamhetsområden. På några andra områden föreslås hälso- och sjukvårdslagens system med särskilda organ bli tillämpat. Det är alltså frågan om ett blandat system med olika rättsregler för skilda verksamhetsområden.

En avgörande invändning mot förslaget är att det endast i mycket begränsad utsträckning medger att landstingskommunerna inrättar sektorsövergripande organ. Ett väsentligt inslag i reformen måste vara att landstingskommunerna får denna möjlighet. Det är en förutsättning för att de organisationsförändringar som planeras i en del landstingskommuner skall kunna genomföras. Enligt min mening måste alltså reformen bygga på att landstingskommunerna i största möjliga utsträckning skall kunna inrätta sektorsövergripande organ. Härigenom skapas ökade möjligheter till samordning av den landstingskommunala verksamheten och förutsättningar för ett effektivt samutnyttjande av de landstingskommunala resurserna.

En renodlad tillämpning av lokalorganslagen på landstingskommunerna skulle visserligen tillgodose deras behov av sektorsövergripande lokala organ med både obligatoriska och fakultativa uppgifter. En sådan tillämpning skulle dock innebära mycket väsentliga avsteg från det nu existerande systemet inom hälso- och sjukvårdsområdet. Av detta skäl kan enligt min uppfattning en renodlad tillämpning av lokalorganslagen på landstingskommunerna inte komma i fråga.

I stället är det i första hand två alternativ som kan bli aktuella. Det ena är att göra lokalorganslagen delvis tillämplig på landstingskommunerna. Det andra är att låta hälso- och sjukvårdslagens system med särskilda organ omfatta också andra verksamhetsgrenar.

Alternativet med att delvis tillämpa lokalorganslagen på landstingskommunerna skulle innebära att hälso- och sjukvårdslagens nuvarande system med särskilda organ behölls och att lokalorganslagens system tillämpades parallellt med detta. En landstingskommun som önskar tillägga särskilda organ med lokalt avgränsad kompetens, t.ex. distriktsdirektioner och primärvårdsnämnder, uppgifter utanför hälso- och sjukvården måste inrätta dessa som lokala organ enligt lokalorganslagen. Inom hälso- och sjukvården

skulle då två typer av organ kunna finnas i organisationen gentemot vilka hälso- och sjukvårdsnämnden skulle ha olika befogenheter. Enligt min mening är detta inte tillfredsställande. Jag anser nämligen att en sådan splittring av lagstiftningen kommer att medföra tillämpningssvårigheter i landstingskommunerna. En anpassning till lokalorganslagens system skulle för vissa landstingskommuner således sannolikt tvinga fram icke önskade ändringar i organisationen för att de skulle få till stånd en ökad lokal förankring. Slutsatsen av det resonemang jag har fört nu är att lokalorganslagen inte bör tillämpas i landstingskommunerna.

Enligt min mening måste en viktig utgångspunkt vara att ett nytt organisatoriskt system i största möjliga utsträckning knyter an till landstingskommunernas nuvarande organisation och de förändringar som man planerar. Härigenom blir det möjligt att genomföra reformen utan omfattande organisatoriska förändringar i landstingskommunerna.

Dessa överväganden har lett mig till slutsatsen att man bör bygga vidare på det system med särskilda organ som redan finns på hälso- och sjukvårdsområdet. Vad det gäller är att skapa förutsättningar för att särskilda organ skall kunna inrättas även inom andra sektorer av den landstingskommunala verksamheten samtidigt som man ger dessa organ möjligheter att på samma sätt som de lokala organen i kommunerna kunna handha uppgifter inom flera verksamhetsområden.

Jag föreslår alltså att hälso- och sjukvårdslagens system med särskilda organ tillämpas på större delen av det landstingskommunala verksamhetsområdet. Genom att jag knyter an till och vidareutvecklar det system som redan tillämpas inom en stor del av verksamheten behöver landstingskommunerna inte anpassa sig till ett helt nytt system. Den valda lösningen ger landstingskommunerna möjlighet att utan stora organisatoriska insatser ge redan inrättade särskilda organ sektorsövergripande uppgifter. Härigenom tillgodoser jag de önskemål om möjligheter att inrätta sektorsövergripande organ som har framförts av en del remissinstanser. De särskilda organen bör kunna få uppgifter både för en viss del av den landstingskommunala verksamheten och för verksamhet inom ett geografiskt avgränsat område.

2.3 De särskilda organens verksamhetsområden

Mitt förslag: De särskilda organen får ha uppgifter inom hälso- och sjukvårdsnämndens, tandvårdsnämndens, omsorgsstyrelsens, utbildningsnämndens och de kommunallagsreglerade nämndernas verksamhetsområden.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna är positiva till kommitténs

förslag. I något fall anförs tveksamhet mot att förlägga uppgifter enligt omsorgslagen till lokal nivå. En del remissinstanser anser att institutionsstyrelser bör kunna inrättas inom alla de specialreglerade områdena. Någon remissinstans ifrågasätter om inte kommitténs förslag borde ha omfattat också folkhögskolorna.

Skälen för mitt förslag: Min utgångspunkt är att landstingskommunerna skall få möjlighet att ge de särskilda organen så vida befogenheter som möjligt. Detta ligger i linje med vad jag tidigare har sagt om en ökad frihet för landstingskommunerna att själva bestämma om sin organisation. Endast om tungt vägande skäl föreligger bör därför något område undantas från det av mig föreslagna systemet.

Den av mig förordade lösningen att bygga vidare på det redan tillämpade systemet med särskilda organ inom hälso- och sjukvårdsområdet innebär att landstingskommunerna får inrätta institutionsstyrelser inom de verksamhetsområden där särskilda organ kan förekomma. Därmed tillgodoses önskemålet från en del remissinstanser att institutionsstyrelser skall få förekomma i ökad utsträckning på det specialreglerade området.

Som jag tidigare har nämnt är det möjligt för landstingskommunerna att inrätta förtroendenämnder med lokalt avgränsad kompetens. Lagen om förtroendenämnder avser en försöksverksamhet som är tidsbegränsad. Verksamheten har utvärderats i en rapport (Ds S 1984:16) Förtroendenämnder inom hälso- och sjukvården. I denna föreslås att försöksverksamheten permanentas. Med hänsyn till att frågan om fortsatt lagstiftning rörande förtroendenämndernas uppgifter och ställning inte har slutbehandlats är jag nu inte beredd att föreslå att det skall vara möjligt att inrätta särskilda organ under en central förtroendenämnd.

Jag har i det tidigare angett att styrelsen för en folkhögskola är en obligatorisk nämnd. En del remissinstanser anser att styrelser för folkhögskolor borde kunna inordnas under en central nämnd, t. ex. utbildningsnämnden. Frågan om folkhögskolestyrelsernas ställning berör inte bara landstingskommunerna utan även organisationer och andra juridiska personer som driver folkhögskolor. Om landstingskommunernas folkhögskoleverksamhet skulle inrymmas i det system som jag förordar skulle det få den effekten att två system för styrelse av folkhögskolor skulle tillämpas. Jag anser att detta inte är en lämplig ordning. Enligt min mening bör det därför inte göras några förändringar av reglerna på folkhögskoleområdet.

Kommittén har övervägt om dess förslag bör omfatta de styrelser för hem för vård eller boende som landstingskommuner och kommuner måste inrätta enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall. Förvaltning och verkställighet kan enligt lagen läggas på en särskild styrelse, på en styrelse för flera hem eller på en befintlig nämnd. Kommittén anser att styrelserna för hemmen för vård eller boende även fortsättningsvis bör regleras genom en specialförfattning. Jag delar denna uppfattning och avstår därför från att låta systemet med särskilda organ omfatta styrelser för hem för vård eller boende enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall.

Jag har nu redogjort för de undantag som jag anser bör göras när det gäller landstingskommunernas möjligheter att inrätta särskilda organ. Jag anser följaktligen att de särskilda organen bör kunna tillföras uppgifter som faller inom hälso- och sjukvårdsnämndens, tandvårdsnämndens, omsorgsstyrelsens, utbildningsnämndens och de kommunallagsreglerade nämndernas verksamhetsområden.

Tanken med reformen är att öppna möjligheter för landstingskommuner-
na att inrätta särskilda organ inom de verksamhetsområden jag nu har
nämnt. Det får sedan ankomma på varje landstingskommun att besluta om
och i vilken utsträckning särskilda organ skall inrättas. Av kommunallagen
följer att det är landstinget som har att fatta sådana beslut. Därvid har
landstinget att ta ställning till varje organs uppgifter. Kommittén har särskilt
understrukit vikten av att det genom reglementen klargörs vilka uppgifter
varje organ skall ha och att strikta kompetensgränser dras upp. Jag kan
ansluta mig till den uppfattning som kommittén sålunda har gett uttryck åt.

2.4 De särskilda organens ställning

Mitt förslag: De särskilda organen skall verka under en eller flera nämnder. Ett särskilt organ kan också verka under ett annat särskilt organ.

Skälen för mitt förslag: En följd av att använda hälso- och sjukvårdslagens system med särskilda organ är att de särskilda organen inordnas under en eller flera centrala nämnder. Enligt förarbetena till hälso- och sjukvårdslagen innebär detta att hälso- och sjukvårdsnämnden har rätt att lämna direktiv till de särskilda organen utöver vad landstinget redan kan ha slagit fast genom bestämmelser i reglementen eller särskilda beslut. Någon motsvarande direktivrätt finns inte enligt lokalorganslagen gentemot de lokala organen i kommunerna. I praktiken är emellertid skillnaden inte så stor. De övergripande uppgifterna skall nämligen även inom den kommunala sektorn ligga kvar på den centrala nämnden om en sådan måste finnas enligt den specialförfattning som är tillämplig eller om fullmäktige på det kommunallagsreglerade området har valt att ha kvar en central nämnd för det aktuella förvaltningsområdet. Den centrala nämndens uppgifter omfattar i sådant fall viss samordning av de lokala organens verksamhet inom förvaltningsområdet. De särskilda organens ställning under en nämnd behöver därför i stort inte innebära att de får en mindre självständig roll än de lokala organ som har inrättats i kommunerna.

Det finns landstingskommuner som tillämpar en organisation med särskilda organ på två nivåer under hälso- och sjukvårdsnämnden. Det är då fråga om distriktsdirektioner som under sig har primärvårdsnämnder. Eftersom

det finns ett behov av att tillämpa en sådan organisation anser jag att de nya reglerna bör utformas på ett sådant sätt att landstingskommunerna får ett uttryckligt stöd för att ordna sin organisation på detta sätt.

I första hand bör det vara fråga om ett särskilt organ med lokalt avgränsade uppgifter som är underställt ett annat särskilt organ. Jag anser emellertid att landstingskommunerna även i detta avseende skall ha frihet att bestämma om sin organisation. Det finns därför ingen anledning att närmare ange den eller de kombinationer av särskilda organ som skall vara tillåtna och på så sätt styra utvecklingen. Det får ankomma på landstingskommunerna själva att utifrån lokala förutsättningar och behov bedöma vilken organisation som är lämplig. Lagstiftningen bör därför ge möjligheter för landstingskommunerna att inrätta särskilda organ för att ha hand om förvaltning och verkställighet under andra särskilda organ.

2.5 Lagstiftningsfrågan

Mitt förslag: De nya reglerna om landstingskommunernas friare nämndorganisation samlas i en särskild lag.

Skälen för mitt förslag: Av vad jag tidigare har anfört framgår att landstingskommunerna bör få frihet att inrätta särskilda organ på de flesta sektorerna av det landstingskommunala verksamhetsområdet. De särskilda organen skall kunna ha uppgifter som griper över flera nämnders ansvarsområden.

Eftersom möjligheterna för landstingskommunerna att införa de organisatoriska förändringarna innebär avsteg från vad som gäller enligt kommunallagen kan det framstå som naturligt att genom ändringar i denna åstadkomma den nya ordningen. Kommunallagens framtida utformning övervägs emellertid f. n. Som ett första steg i detta arbete skall 1983 års demokratiberedning ta fram en principskiss till hur en ny kommunallag skall utformas. Samtidigt pågår en försöksverksamhet med en friare kommunal nämndorganisation enligt den av riksdagen under våren antagna lagen (1984:382) om försöksverksamhet med en friare kommunal nämndorganisation. I denna försöksverksamhet deltar några landstingskommuner. Erfarenheterna från försöksverksamheten skall utnyttjas när det gäller att finna ett lämpligt system för den kommunala nämndorganisationen. Jag anser därför att det inte nu är lämpligt att i kommunallagen föra in de regler som kan behövas för att genomföra den av mig föreslagna reformen.

Jag har tidigare avvisat tanken på att tillämpa lokalorganlagens system på den landstingskommunala verksamheten eftersom det inte passar med systemet med särskilda organ inom hälso- och sjukvården. Det skulle naturligtvis vara möjligt att i lokalorganlagen föra in ett helt nytt avsnitt som

gäller den landstingskommunala verksamheten. Samtidigt skulle emellertid hela lagstiftningen få tekniskt överarbetas. Min uppfattning är att ett sådant ingrepp skulle kunna störa de försök med lokala organ som pågår i kommunerna. Jag föreslår i stället att reglerna om särskilda organ i landstingskommunerna samlas i en särskild lag som därmed kommer att bli en för landstingskommunernas behov anpassad parallell till lokalorganslagen.

Enligt min mening kan det finnas anledning att efter någon tid utvärdera effekterna av den nya lagstiftningen. En sådan utvärdering bör i så fall ske i samband med det arbete som har påbörjats i 1983 års demokratiberedning med att utforma principerna för en ny kommunallag. En uppföljning bör sedan ske i samband med den slutgiltiga konstruktionen av en ny kommunallag. Jag vill erinra om att lokalorganslagen och den särskilda försöksverksamhet med en friare kommunal nämndorganisation som jag berörde tidigare också skall utvärderas.

Den föreslagna lagen om särskilda organ i landstingskommunerna föranleder vissa ändringar i kommunallagen och i hälso- och sjukvårdslagen. Den nya lagen och de nämnda lagändringarna bör träda i kraft vid inträdet av nästa mandatperiod i landstingskommunerna, dvs. den 1 januari 1986.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom civildepartementet upprättats förslag till

1. lag om särskilda organ i landstingskommunerna,
2. lag om ändring i kommunallagen (1977:179),
3. lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

Förslaget under 3 har upprättats i samråd med statsrådet Sigurdson.

4 Specialmotivering

4.1 Lagen om särskilda organ i landstingskommunerna

1 § Landstingskommunerna får inrätta särskilda organ enligt bestämmelserna i denna lag.

Vad som i lagen sägs om landstingskommuner gäller också kommuner som inte ingår i en landstingskommun. Bestämmelser om landstinget eller förvaltningsutskottet skall därvid avse kommunfullmäktige respektive kommunstyrelsen.

I paragrafen anges att särskilda organ får inrättas enligt bestämmelserna i lagen. Begreppet särskilda organ knyter an till den terminologi som redan förekommer på hälso- och sjukvårdens område. De särskilda organens uppgifter och ställning i organisationen behandlas i 2 § och deras verksamhetsområden i 3 §.

Av kommunallagen följer att det är landstinget som har att fatta beslut om att inrätta särskilda organ. Inom ramen för bestämmelserna i lagförslaget har landstinget därvid också att fatta beslut om de särskilda organens uppgifter, verksamhetsområden och ställning i den landstingskommunala organisationen.

Paragrafen behandlar i övrigt lagens tillämpningsområde. Den gäller för landstingskommunerna. Av paragrafens andra stycke framgår att lagen dessutom gäller för de tre kommuner som inte ingår i någon landstingskommun men som handhar uppgifter som annars ankommer på en landstingskommun. Det gäller Göteborgs, Malmö och Gotlands kommuner. Dessa kommuner kan redan tillämpa lokalorganslagens bestämmelser på all den kommunallagsreglerade verksamheten. De får nu också möjlighet att enligt lagförslaget inrätta särskilda organ för kommunallagsreglerad verksamhet. Att två i viss utsträckning parallella regelsystem blir tillämpliga i dessa kommuner kan i och för sig medföra vissa organisatoriska problem. Det finns emellertid anledning att tro att de tre berörda kommunerna kommer att utnyttja de möjligheter som lagförslaget ger på ett sådant sätt att några sådana problem inte skall uppkomma. Någon särskild begränsning för dessa kommuners del att ordna sin nämndorganisation på det sätt som de finner lämpligt har därför inte ansetts påkallad.

För Göteborgs, Malmö och Gotlands kommuner skall de bestämmelser i lagförslaget som gäller landstinget eller förvaltningsutskottet avse kommunfullmäktige resp. kommunstyrelsen. Sådana bestämmelser finns i 5 §.

2 § Ett särskilt organ får under en eller flera nämnder handha förvaltning och verkställighet för en del av landstingskommunen eller för en eller flera anläggningar. Det får också under en eller flera nämnder handha förvaltning och verkställighet för en eller flera delar av den landstingskommunala verksamheten.

Ett särskilt organ får handha förvaltning och verkställighet under ett eller flera andra särskilda organ.

Paragrafen behandlar de särskilda organens uppgifter och ställning i organisationen.

De särskilda organen får enligt första stycket handha förvaltning och verkställighet. De är därigenom nämnder i kommunallagens mening. Kommunallagens regler om nämnder och de regler som kan finnas om nämnder i specialförfattningarna bör därför gälla för de särskilda organen. I 4 § har tagits in en bestämmelse av den innebörden.

Av första stycket framgår att de särskilda organen handhar sina uppgifter under andra nämnder. Denna ordning motsvarar vad som redan gäller i landstingskommunerna på hälso- och sjukvårdens område. Av första stycket framgår också att de särskilda organen får handha uppgifterna antingen under en eller flera nämnder. De får sålunda anförtros sektorsövergripande uppgifter, dvs. uppgifter som griper över flera nämnders ansvarsområden. Detta är en nyhet som är betingad av önskemålet att landstingskommunerna

skall få i stort sett samma organisatoriska frihet som kommunerna redan har enligt lokalorganslagen.

Av paragrafens första stycke framgår vidare vilken organisatorisk struktur som en landstingskommun kan välja för sin nämndorganisation. De särskilda organen får handha uppgifter som har begränsats till att avse en viss del av landstingskommunens territoriella område, t. ex. en kommun, eller till att avse en eller flera anläggningar, t. ex. ett sjukhus. De får också handha uppgifter som gäller en eller flera delar av den landstingskommunala verksamheten, t. ex. en specialitet inom hälso- och sjukvården. Bestämmelsen medger att man kombinerar uppgifter inom flera av de angivna områdena och alltså lägger dem på ett och samma särskilda organ.

I kommuner och landstingskommuner har man tidigare strikt upprätthållit synen på kommunen och landstingskommunen som en odelad förvaltningsenhet, det s. k. odelade ansvarets princip. Denna princip innebär att det för varje verksamhetsområde skall finnas ett enda förvaltningsorgan, dvs. en nämnd för hela kommunen. Det är därför inte möjligt att utan stöd i särskild lagstiftning inrätta flera nämnder som var och en för ett geografiskt avgränsat område svarar för förvaltningsuppgifter av samma slag. På kommunernas område har principen i viss mån luckrats upp genom att lokalorganslagen medger lokal förvaltning. För landstingskommunernas del gäller inte heller principen om det odelade ansvaret fullt ut främst genom att de har möjlighet att inrätta särskilda organ under hälso- och sjukvårdsnämnden. Principen genombröts nu ytterligare. Genom att det i paragrafen föreskrivs att ett särskilt organ skall verka under en eller flera nämnder skall emellertid landstingskommunerna, om de inrättar särskilda organ, behålla vissa nämnduppgifter på central nivå. Härigenom kan verksamheten i de särskilda organen samordnas och centrala direktiv meddelas i frågor av övergripande natur. Därmed tillgodoses i väsentlig mån det önskemål om överblick och enhetlighet som det odelade ansvarets princip avser att skydda.

Lokalorganslagen begränsar de lokala organens uppgifter genom det i lagen uppställda kravet att uppgifterna på grund av sin anknytning till kommundelen och beskaffenhet i övrigt skall lämpa sig för handläggning i ett lokalt organ. En motsvarande bestämmelse har inte ansetts nödvändig för landstingskommunernas del. Hälso- och sjukvårdslagens regler om särskilda organ har nämligen kunnat tillämpas utan olägenheter trots att den lagen inte har några sådana begränsningar.

I paragrafens andra stycke anges att ett särskilt organ kan agera under ett eller flera andra särskilda organ. I några landstingskommuner förekommer det inom hälso- och sjukvården att särskilda organ är underställda andra särskilda organ. Regeln i andra stycket avser att ge ett uttryckligt stöd för denna konstruktion.

3 § Särskilda organ får ges till uppgift att handha förvaltning och verkställighet som enligt lag eller annan författning ankommer på hälso- och sjukvårdsnämnden, tandvårdsnämnden, omsorgsstyrelsen och utbildnings-

nämnden eller som kan handhas av sådana nämnder som avses i 3 kap. 13 § andra stycket kommunallagen (1977:179).

I paragrafen anges uttömmande de verksamhetsområden inom vilka de särskilda organen får handha förvaltning och verkställighet. Det gäller dels den specialreglerade verksamhet som ankommer på de nämnder som räknas upp i paragrafen, dels all kommunallagsreglerad verksamhet.

4 § För särskilda organ gäller vad som i lag eller annan författning är föreskrivet om den eller de nämnder på vilka uppgifterna annars ankommer.

Paragrafen behandlar vilka förfaranderegler som skall gälla för de särskilda organen. I paragrafen anges att de särskilda organen är underkastade samma bestämmelser som gäller för den eller de nämnder på vilka uppgifterna annars ankommer.

För särskilda organ med enbart kommunallagsreglerad verksamhet innebär bestämmelsen att kommunallagens förfaranderegler för fakultativa nämnder kommer att gälla. För särskilda organ som handhar uppgifter inom hälso- och sjukvården, tandvården och omsorgsområdet kommer till följd av hänvisningarna i specialförfattningarna kommunallagens regler i 3 kap. 2–12 §§ beträffande antalet ledamöter, valbarhet, mandattid, jäv m. m. att gälla. För ett särskilt organ som handhar uppgifter inom utbildningsområdet gäller också dessa bestämmelser med det undantaget, att förvaltningslagens (1971:290, ändrad senast 1982:332) bestämmelser om jäv gäller för ett sådant organ i stället för kommunallagens jävsbestämmelse.

Av paragrafen följer att ett särskilt organ med sektorsövergripande uppgifter måste för varje verksamhetsgren inom sitt kompetensområde iaktta de regler som gäller för den centrala nämnd under vilken verksamheten bedrivs. Ett särskilt organ med uppgift t. ex. inom både hälso- och sjukvårdsområdet och det kommunallagsreglerade området skall således tillämpa hälso- och sjukvårdslagens regler när det handlägger frågor inom den lagens område och kommunallagens regler när det handlägger de fakultativa uppgifterna.

5 § Landstinget får föreskriva att ett särskilt organ inte får väcka ärende hos landstinget.

Landstinget får också föreskriva att ett särskilt organ skall lämna sitt budgetförslag till den nämnd inom vars verksamhetsområde organet handhar förvaltning och verkställighet. Förvaltningsutskottet får bestämma inom vilken tid budgetförslaget skall lämnas.

De särskilda organen är, som tidigare har nämnts, nämnder i kommunallagens mening. De kommunala nämnderna har enligt 2 kap. 15 § kommunallagen rätt att väcka ärenden hos fullmäktige, s. k. initiativrätt, om inte annat är föreskrivet i lag. Principen om att landstingskommunerna själva så långt som möjligt skall få besluta om sina arbetsformer upprätthålls bäst om landstinget får avgöra om ett särskilt organ skall ha initiativrätt eller ej. I paragrafens

första stycke ges därför landstinget möjligheter att inskränka de särskilda organens initiativrätt.

Genom att de särskilda organen är nämnder följer av 4 kap. 4 § kommunallagen att de skall lämna sitt budgetförslag till förvaltningsutskottet. En sådan ordning kan dock vara till nackdel från samordningssynpunkt. I paragrafens andra stycke har därför tagits in en föreskrift om att landstinget får bestämma att ett särskilt organs budgetförslag skall lämnas till den nämnd inom vars verksamhetsområde organet handhar förvaltning och verkställighet. Förvaltningsutskottet får möjlighet att bestämma inom vilken tid ett särskilt organ skall avge sitt budgetförslag till en central nämnd. Motsvarande bestämmelser finns i lokalorganslagen.

Ikraftträdande m. m.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

För verksamhet som enligt särskilda författningar ankommer på sådana landstingskommunala nämnder som anges i 3 § får landstingskommunerna fram till den 1 januari 1988 inrätta särskilda organ med ledamöter och suppleanter som väljs för kortare mandattid än vad som följer av 3 kap. 5 § första stycket kommunallagen (1977:179). I sådant fall skall mandattiden upphöra med utgången av år 1988.

Den angivna ikraftträdandetidpunkten sammanfaller med tiden för en ny mandatperiod i landstingskommunerna. När lagen har utfärdats, kommer landstingen att kunna besluta att särskilda organ skall inrättas med verkan från den 1 januari 1986. Val av ledamöter och suppleanter förrättas därefter i enlighet med bestämmelserna i 2 kap. 9 § kommunallagen före december månads utgång.

Av 4 § framgår att de specialförfattningar som reglerar de centrala nämndernas verksamhet blir gällande för de särskilda organen när de handhar uppgifter som ankommer på sådana nämnder. Specialförfattningarna hänvisar till bl. a. 3 kap. 5 § första stycket kommunallagen som innehåller bestämmelser om ledamöters och suppleanters mandattid. Ledamöterna och suppleanterna i särskilda organ som har specialreglerade uppgifter kommer därigenom att få en mandattid på tre år. Vissa landstingskommuner som vill inrätta sådana organ kan emellertid behöva en längre förberedelsestid än till den 1 januari 1986. För dessa öppnas därför en möjlighet att fram till den 1 januari 1988 inrätta särskilda organ i vilka ledamöter och suppleanter väljs för kortare tid. Mandattiden får dock inte vara längre än till utgången av år 1988, då mandattiden går ut för de förtroendevalda i övriga nämnder.

4.2 Lagen om ändring i kommunallagen

I 3 kap. 13 § tredje stycket kommunallagen finns f. n. en hänvisning till lokalorganslagen. Denna hänvisning har kompletterats med en hänvisning även till lagen om särskilda organ i landstingskommunerna.

4.3 Lagen om ändring i hälso- och sjukvårdslagen

Särskilda organ inom hälso- och sjukvårdsområdet regleras f. n. genom bestämmelsen i 11 § hälso- och sjukvårdslagen. Eftersom reglerna om särskilda organ nu skall samlas i en särskild lag ersätts bestämmelsen med en hänvisning till den särskilda lagen.

I 12 § hälso- och sjukvårdslagen sägs att i fråga om särskild hälso- och sjukvårdsnämnd och särskilda organ enligt den lagen gäller bestämmelserna i 3 kap. 2–12 §§ kommunallagen (1977:179) i tillämpliga delar. Hänvisningen till kommunallagen såvitt gäller de särskilda organen blir inte längre nödvändig eftersom reglerna om särskilda organ nu tas in i en särskild lag.

5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om särskilda organ i landstingskommunerna,
2. lag om ändring i kommunallagen (1977:179),
3. lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Kommitténs sammanfattning av sina överväganden och förslag samt dess redogörelse för nuvarande ordning

Sammanfattning

Kommunerna kan sedan den 1 januari 1980 inrätta distriktsnämnder, kommundelsnämnder och institutionsstyrelser med stöd av den särskilda lagen (1979:408) om vissa lokala organ i kommunerna. Lagens syfte är att möjliggöra en försöksverksamhet med decentraliserat förtroendemannainflytande på viss kommunal verksamhet. Försöksverksamheten skall i ett senare skede utvärderas.

Lokalorganslagen är inte tillämplig på landstingskommunerna. För deras del kan emellertid vissa lokala organ inrättas med stöd av annan lagstiftning. Det gäller styrelser för folkhögskolor med landstingskommunalt huvudmannaskap, förtroendenämnder inom hälso- och sjukvården, styrelser för sådana hem för vård eller boende som avses i socialtjänstlagstiftningen samt de särskilda organ som regleras genom den nya hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Med hänsyn till att dessa specialreglerade utvägar likväl ger landstingskommunerna mer begränsade möjligheter att inrätta lokala organ än lokalorganslagen ger kommunerna föreslår kommittén i detta betänkande att den inledda försöksverksamheten skall vidgas genom att landstingskommunernas befogenheter på området ökas. Detta bör enligt kommitténs förslag ske genom vissa ändringar i lokalorganslagen samt genom tillägg till hälso- och sjukvårdslagen (avseende tandvården) och lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (avseende omsorgsområdet). I samband med en sådan reform behöver viss samordning ske med annat pågående utrednings- och beredningsarbete utanför kommunaldemokratiska kommitténs uppdrag.

Nuvarande ordning

Styrelse för folkhögskola

Enligt 8 § folkhögskoleförordningen (1977:551) skall varje folkhögskola ha en egen styrelse. Förordningen gör i denna del ingen skillnad mellan s. k. rörelseskolor, s. k. stödföreningsskolor och skolor med kommun eller landstingskommun som huvudman. Såvitt gäller de landstingskommunala folkhögskolorna innebär bestämmelsen sålunda en skyldighet – inte bara en möjlighet – för landstingskommunen att inrätta en fristående styrelse för varje sådan skola. Den landstingskommunala folkhögskolestyrelsen är därmed en obligatorisk landstingskommunal nämnd, för övrigt den enda i författningssystemet vid sidan av förvaltningsutskottet. Den eljest vanliga alternativa möjligheten att lägga specialreglerade nämnduppgifter på en

annan landstingskommunal nämnd föreligger alltså inte i fråga om styrelse för folkhögskola. Det är inte heller möjligt att ha gemensam styrelse för flera folkhögskolor i samma landstingskommun.

Folkhögskolestyrelserna var också enligt den tidigare gällande folkhögskoleförordningen (1958:478) obligatoriska nämnder. Frågan om styrelsernas sammansättning var emellertid ofta under diskussion. Genom 1977 års förordning – som grundar sig på 1973 års folkhögskoleutrednings (U 1972:08) betänkande (SOU 1976:16) Folkhögskolan och regeringens prop. 1976/77:55 om folkhögskolan – har en större stringens numera uppnåtts. 11–12 §§ folkhögskoleförordningen har följande lydelse:

11 § Styrelsen för folkhögskola med enskild huvudman skall bestå av minst fem ledamöter. Dessa skall utses av huvudmannen.

I fråga om styrelse för folkhögskola med kommun eller landstingskommun som huvudman tillämpas föreskrifterna i 3 kap. 2 §, 3 § första stycket, 4 §, 5 § tredje stycket, 7 och 8 §§, 9 § första stycket, 10 och 11 §§ samt 12 § andra och tredje styckena kommunallagen (1977:179) på motsvarande sätt. I landstingskommun och i annan kommun än Stockholms kommun tillämpas även föreskrifterna i 3 kap. 5 § första stycket och 6 § nämnda lag på motsvarande sätt.

Utän hinder av 2 § 2. förvaltningslagen (1971:290) tillämpas 4 och 5 §§ nämnda lag i samtliga ärenden hos styrelse för folkhögskola med kommun eller landstingskommun som huvudman.

12 § Företrädare för de studerande, lärare och övrig personal får närvara vid styrelsens sammanträden med rätt att delta i överläggningarna och med rätt att ställa förslag. Sådan företrädare har även rätt att till protokollet anteckna skiljaktig mening.

Hänvisningarna till kommunallagen i 11 § andra stycket innebär att följande bestämmelser om förvaltningsutskottet är tillämpliga på landstingskommunal folkhögskolestyrelse:

- val av ledamöter och suppleanter, antal ledamöter och suppleanter, inkallelseordning för suppleanter (3 kap. 2 §)
- valbarhet och valbarhetshinder för ledamöter och suppleanter (3 kap. 3 § första stycket)
- rätt till ledighet från anställning för ledamöter och suppleanter (3 kap. 4 §)
- valperiodens längd, förfarandet vid omval och avgång (3 kap. 5 § första och tredje styckena)
- val av ordförande och vice ordförande m. m. (3 kap. 6 §)
- sammanträden och närvarorätt (3 kap. 7 §).
- suppleants tjänstgöring (3 kap. 8 §)
- beslutförhet (3 kap. 9 § första stycket)
- möjlighet till proportionellt val av avdelning eller beredningsorgan; beslutsfattande, protokollföring m. m. (3 kap. 10 §)
- när handling skall anses ha kommit in; delgivning (3 kap. 11 §)
- delegation av beslutanderätt (3 kap. 12 § andra och tredje styckena).

Att den fakultativa regeln om reglemente för förvaltningsutskottet i 3 kap. 12 § första stycket kommunallagen inte är tillämplig på folkhögskolestyrelse beror på att reglemente för folkhögskola enligt 9 § folkhögskoleförordningen är obligatoriskt och följer särskilda regler (antas av landstinget, fastställs av skolöverstyrelsen).

Hänvisningen till förvaltningslagen i 11 § tredje stycket innebär att förvaltningslagens jävsregler alltid skall tillämpas på folkhögskolestyrelse med landstingskommunal huvudman. I konsekvens härmed hänvisar andra stycket inte till kommunallagens jävsregler i 3 kap. 9 § andra stycket.

De rättigheter som enligt 12 § tillkommer företrädare för de studerande, lärare och övrig personal går i två hänseenden utöver vad som är möjligt enligt lagen (1972:271) om närvarorätt vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd (förslagsrätten och rätten till s. k. tyst reservation). Hithörande frågor har i särskild ordning och från mer generella utgångspunkter behandlats av kommittén (Kn 1978:02) för medbestämmandefrågor i betänkandet (SOU 1982:56) Kommunal förvaltning och medbestämmanderätt.

Utifrån den principiella terminologiska skillnad som gjorts i det föregående mellan kommundelsnämnder, distriktsnämnder och institutionsstyrelser är folkhögskolestyrelserna utpräglade institutionsstyrelser.

Förtroendenämnd inom hälso- och sjukvården

Sedan den 1 juli 1980 gäller, med tidsbegränsning till utgången av juni 1985, lagen (1980:12) om förtroendenämnder inom hälso- och sjukvården. Den verksamhet som lagen reglerar är en försöksverksamhet, som enligt förarbetena (i denna del¹) socialutskottets betänkande (SoU 1979/80:16) bör utvärderas innan försöksperioden löper ut. Lagens 1 § har efter en ändring (1982:765) följande lydelse sedan den 1 januari 1983:

För den hälso- och sjukvård som en landstingskommun och en kommun som inte tillhör landstingskommun ombesörjer enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) skall det finnas en eller flera förtroendenämnder med uppgift att främja kontakterna mellan patienterna och hälso- och sjukvårdspersonalen samt att åt patienterna förmedla den hjälp som förhållandena påkallar.

Landstingskommunen eller kommunen får tillsätta särskild förtroendenämnd eller uppdra åt någon annan nämnd att vara förtroendenämnd. När flera förtroendenämnder finns, skall varje nämnd fullgöra de uppgifter som sägs i första stycket för en viss del av landstingskommunen eller kommunen eller för en viss vårdinrättning.

¹ Enligt de grundläggande förslagen från medicinalansvarskommittén (S 1974:02) i betänkandet (SOU 1978:26) Hälso- och sjukvårdspersonalen. Ansvarsfrågor. Samverkan personal-patienter samt i regeringens prop. 1978/79:220 om samhällets tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl. skulle bestämmelserna om förtroendenämnderna föras in i sjukvårdslagen.

Med något undantag har landstingskommunerna valt att inrätta en enda fristående förtroendenämnd för hela landstingskommunen. Den möjlighet som föreligger att tillsätta lokala nämnder har sålunda nästan inte utnyttjats.

Det framgår av paragrafen att förtroendenämndernas uppgifter är av ett ganska speciellt slag. Det är sålunda knappast fråga om sådan förvaltning och verkställighet som enligt 1 kap. 5 § andra stycket kommunallagen normalt skall ankomma på de landstingskommunala nämnderna. Likväl är förtroendenämnderna självfallet nämnder i kommunallagens mening och denna lags samtliga bestämmelser om nämnder är tillämpliga också på förtroendenämnderna. Av 2 § förtroendenämndslagen framgår att bestämmelserna om förvaltningsutskottet i 3 kap. 2–12 §§ i deras helhet skall tillämpas på motsvarande sätt i fråga om de särskilda förtroendenämnderna. Det innebär bl. a. att det är kommunallagens jävsregler som gäller för ledamöter och suppleanter i förtroendenämnd.

Terminologiskt är förtroendenämnderna närmast att jämställa med kommundelsnämnder eller distriktsnämnder i den mån det i samma landstingskommun inrättats mer än en sådan nämnd.

Styrelse för hem för vård eller boende

Enligt 22 § socialtjänstlagen (1980:620) skall kommunens socialnämnd sörja för att den som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende. De senare definieras närmare i 6 § socialtjänstförordningen (1981:1226). Av 23 § socialtjänstlagen följer vidare att behovet av hem för vård eller boende inom varje landstingskommun skall tillgodoses av landstingskommunen och kommunerna i området samt att dessa gemensamt upprättar en plan över behovet av sådana hem och fördelningen av ansvaret för deras inrättande och drift. I fråga om ledningen av hem för vård eller boende gäller följande enligt 11 § lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM):

Vård med stöd av denna lag lämnas genom hem som drivs av landstingskommuner eller kommuner och som enligt den plan som anges i 23 § socialtjänstlagen (1980:620) är särskilt avsedda att kunna lämna vård enligt denna lag. Ett sådant hem skall stå under ledning av en styrelse.

Landstingskommunen eller kommunen kan antingen utse en särskild styrelse eller uppdra åt någon annan nämnd att vara styrelse. Två eller flera hem kan ha en gemensam styrelse.

I fråga om särskild styrelse tillämpas 3 kap. 2–12 §§ kommunallagen (1977:179) på motsvarande sätt. Landstinget eller kommunfullmäktige får besluta att även annan än ledamot eller suppleant i styrelsen får närvara vid styrelsens sammanträden och delta i överläggningarna men ej i besluten samt få sin mening antecknad till protokollet.

Styrelsen förestår vården vid hemmet i den mån uppgiften inte har överlåtits på en särskild föreståndare.

Förarbetena till LVM återfinns i socialberedningens (S 1980:07) betän-

kande (SOU 1981:7) LVM Lag om vård av missbrukare i vissa fall och i regeringens prop. 1981/82:8 i samma ämne. Till följd av övergångsbestämmelser till socialtjänstlagen och LVM har de kommunala huvudmännens ansvar för institutionsvården enligt 23 § socialtjänstlagen och 11 § LVM fått full verkan först fr. o. m. den 1 januari 1983.

En särskild vårdhemsstyrelse av detta slag är terminologiskt en institutionsstyrelse. Den skiljer sig från folkhögskolestyrelsen i tre hänseenden: dels står möjligheten att låta en annan nämnd vara vårdhemsstyrelse öppen, dels medger lagtexten uttryckligen alternativet att låta två (eller flera) hem ha en gemensam styrelse, dels slutligen är 3 kap. 2–12 §§ kommunallagen helt och hållet (och därmed bl. a. kommunallagens jävsregler) tillämpliga på vårdhemsstyrelse. Såvitt gäller möjligheterna till delegation av beslutanderätt enligt 3 kap. 12 § andra stycket måste emellertid observeras att dessa möjligheter har en begränsning genom en specialbestämmelse i 16 § andra stycket LVM: rätten att besluta om förlängning av vårdtid får uttryckligen inte delegeras utan tillkommer endast styrelsen i dess helhet.

Den särskilda närvarorätt som möjliggörs genom tredje stycket tillfördes paragrafen på förslag av socialutskottet (SoU 1981/82:22). Utskottet anförde i denna del följande:

En omständighet som kommer att sätta en särskild prägel på institutionsstyrelsernas verksamhet är vidare att den ansvariga kommunen eller landstingskommunen ofta kommer att ha vårdavtal med andra kommunala huvudmän av innebörd att dessa mot ersättning får disponera viss del av vårdplatserna vid institutionen. Fråga kan då uppkomma om hur man kan tillgodose det berättigade intresse utnyttjarkommunerna kan ha av att få en löpande insyn i hur ärendena rörande deras klienter handläggs liksom i hur vården bedrivs i stort. Särskilt när det rör sig om ett långvarigt och fast samarbete kan det anses önskvärt att den placerande kommunen ges tillfälle till insyn i mera organiserad form. Att kalla en representant för annan kommun att närvara vid styrelsens sammanträden är dock inte möjligt enbart med stöd av kommunallagens regler. I syfte att öka möjligheterna för huvudmännen att utforma vårdavtal med beaktande av eventuella önskemål om styrelserepresentation föreslår därför utskottet ett tillägg till 11 § LVM. Det blir härigenom möjligt att genom beslut av landsting resp. kommunfullmäktige tillförsäkra en placerande kommun rätt till adjunktion i styrelsen. Såväl förtroendemen som tjänstemän eller experter kan komma i fråga. Regeln har emellertid ansetts böra begränsas till särskilt utsedda institutionsstyrelser.

Denna speciella närvarorätsregel går utöver den som följer av 3 kap. 15 § kommunallagen och som avser vissa förtroendevalda som inte är ledamöter eller suppleanter i en viss nämnd. Den liknar samtidigt den bestämmelsen genom att det är landstinget, inte nämnden/styrelsen, som beslutar om närvarorätten.

I vilken utsträckning möjligheten att inrätta separata vårdhemsstyrelser hittills utnyttjats eller kan komma att utnyttjas kan tills vidare inte överblickas.

Särskilda organ inom hälso- och sjukvården

Enligt 11 § 1 mom. 1962 års sjukvårdslag skulle tillsynen vid och ansvaret för förvaltningen av sjukhus närmast under sjukvårdsstyrelsen utövas av en direktion, i den mån inte personaladministration och/eller egendomsförvaltning centraliserats till någon annan nämnd genom ett sådant beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen. En direktion kunde vara gemensam för två eller flera sjukhus och kunde utöver sjukhusförvaltningen anförtros andra motsvarande uppgifter inom sjukvården, framför allt inom den öppna vården. Landstinget kunde besluta att sjukvårdsstyrelsen tillika skulle vara direktion. Enligt 4 § första stycket 7. sjukvårdskungörelsen (1972:676) ålåg det sjukvårdsstyrelsen att ge sjukhusens direktioner de anvisningar för förvaltningen som behövdes.

Bestämmelsen i 11 § 1 mom. sjukvårdslagen var alltså en sådan regel som gav erforderligt lagstöd för undantag från principen om kommunen som en odelad förvaltningsenhet genom inrättande av lokala organ för förvaltande och verkställande uppgifter. Den hade motsvarigheter även i äldre lagstiftning: direktioner för enbart sjukhusförvaltning omnämns sålunda redan i 8 § lagen (1928:302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus (1928 års sjukhuslag).

Enligt 10 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) – som ersatte 1962 års sjukvårdslag vid årsskiftet 1982–83 – utövas ledningen av den landstingskommunala hälso- och sjukvården av en hälso- och sjukvårdsnämnd, i den mån inte dess uppgifter begränsats genom ett sådant beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen. Uppgiften att vara hälso- och sjukvårdsnämnd kan läggas på en fristående nämnd, på en befintlig annan nämnd eller på förvaltningsutskottet. Bestämmelsen om direktioner i sjukvårdslagen motsvaras i hälso- och sjukvårdslagen av 11 §, som har följande lydelse:

Ett eller flera särskilda organ får tillsättas för att under hälso- och sjukvårdsnämnden leda hälso- och sjukvården, vart och ett för den verksamhet som landstingskommunen bestämmer.

Förarbetena till hälso- och sjukvårdslagen återfinns i hälso och sjukvårdsutredningens (S 1975:04) betänkande (SOU 1979:78) Mål och medel för hälso- och sjukvården. Förslag till hälso- och sjukvårdslag samt i regeringens prop. 1981/82:97 i ämnet. Bestämmelsen om särskilda organ inom hälso- och sjukvården innebär en betydande frihet för huvudmännen att fritt disponera över sin hälso- och sjukvårdsorganisation i förtroendemannaledet, genom att det tidigare lagstödet för undantag från principen om kommunen som en odelad förvaltningsenhet både behållits och vidareutvecklats. Organen kan nu vara både lokala (och avse exempelvis förvaltningen av ett sjukhus eller någon annan vårdinrättning eller bådadera) och mer verksamhetsanknutna genom att anförtros ledningen av ett visst verksamhetsområde (t. ex. mödra- och barnhälsovården eller den psykiatriska vården) inom hela eller en viss del av landstingskommunen. Det kan alltså vara såväl institutionsstyrelser som

distriktsnämnder som nämnder med hela landstingskommunen som verksamhetsområde. Sjukvårdslagens tidigare låsning av direktionernas ansvarsområden till sjukhusförvaltning har upphört.

Organen verkar under hälso- och sjukvårdsnämnden och måste sålunda underordna sig de direktiv som denna kan utfärda. Denna reglering – som hade en full motsvarighet i den tidigare sjukvårdslagstiftningens bestämmelser om förhållandet mellan sjukvårdsstyrelsen och direktionerna – är unik för hälso- och sjukvården och har sålunda inte någon parallell i regleringen av förhållandet mellan socialnämnden och de sociala distriktsnämnderna enligt socialtjänstlagen. Landstingets reglementen för hälso- och sjukvårdsnämnden resp. för organen lägger fast den grundläggande kompetensfördelningen mellan de olika typerna av nämnd.

Enligt 12 § hälso- och sjukvårdslagen gäller bestämmelserna om förvaltningsutskottet i 3 kap. 2–12 §§ kommunallagen i tillämpliga delar också beträffande organen (således gäller bl. a. kommunallagens jävsregler).

Hur de möjligheter som hälso- och sjukvårdslagen öppnar i fråga om nämndorganisation genom särskilda organ kommer att tas till vara kommer först successivt att klarläggas: lagen trädde i kraft den 1 januari 1983.

Kommitténs författningsförslag

Förslag till

Lag om ändring i kommunallagen (1977:179).

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 13 § kommunallagen (1977:179) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

13 §¹

Fullmäktige tillsätter nämnder för förvaltning och verkställighet som enligt särskilda författningar ankommer på dessa. För sådana nämnder gäller vad som är föreskrivet i dessa författningar.

För förvaltning och verkställighet i övrigt får fullmäktige tillsätta de nämnder som behövs. Ledamöter och suppleanter i sådan nämnd väljes av fullmäktige till det antal som fullmäktige bestämmer. Beträffande sådan nämnd skall vad som är föreskrivet beträffande styrelsen i 2 § andra stycket, 3 § första stycket, 4 §, 5 § tredje stycket, 7–12 §§ och, utom i fråga om nämnd i Stockholms kommun, 6 § tillämpas på motsvarande sätt.

Om vissa lokala organ i kommunerna finns särskilda bestämmelser.

Om vissa lokala organ i kommunerna *och särskilda organ i landstingskommunerna* finns särskilda bestämmelser.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

¹Senaste lydelse 1979:407

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1979:408) om vissa lokala organ i kommunerna.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1979:408) om vissa lokala organ i kommunerna

dels att i 1 §¹ ordet "kommunfullmäktige" skall bytas ut mot "fullmäktige" och i 5 §¹ ordet "kommunstyrelsen" bytas ut mot "styrelsen".

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 6 §. av nedan angivna lydelse.

dels att rubriken till lagen samt 2 § skall ha nedan angivna lydelse.

Lag om vissa lokala organ i kommuner och landstingskommuner.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Ett lokalt organ kan ha till uppgift att

1. för en del av kommunen eller för en eller flera anläggningar handha förvaltning och verkställighet som kan handhas av en eller flera sådana nämnder som avses i 3 kap. 13 § andra stycket kommunallagen (1977:179) och att

2. för en del av kommunen handha förvaltning och verkställighet som enligt lag eller annan författning eller enligt en statlig förvaltningsmyndighets beslut med stöd av författning ankommer på socialnämnden, hälsovårdsnämnden, byggnadsnämnden, trafiknämnden och skolstyrelsen och som på grund av sin anknytning till *kommundelen* och beskaffenhet i övrigt lämpar sig för handläggning i ett lokalt organ.

1. för en del av kommunen *eller landstingskommunen* eller för en eller flera anläggningar handha förvaltning och verkställighet som kan handhas av en eller flera sådana nämnder som avses i 3 kap. 13 § andra stycket kommunallagen (1977:179) och att

2. för en del av kommunen *eller landstingskommunen* handha förvaltning och verkställighet som enligt lag eller annan författning eller enligt en statlig förvaltningsmyndighets beslut med stöd av författning ankommer på *i kommunen* socialnämnden, *miljö- och hälsoskyddsnämnden*, byggnadsnämnden, trafiknämnden och skolstyrelsen *samt i landstingskommunen utbildningsnämnden* och som på grund av sin anknytning till *delen av kommunen eller landstingskommunen* och beskaffenhet i övrigt lämpar sig för handläggning i ett lokalt organ.

Uppgifter som avser statligt reglerade tjänster får inte handhas av ett lokalt organ. Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från vad som har sagts nu.

¹Senaste lydelse 1979:1167.

²Senaste lydelse 1981:46.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

I denna lag avses med fullmäktige kommunfullmäktige och landstinget samt med styrelsen kommunstyrelsen och förvaltningsutskottet.

Denna lag träder i kraft den

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 6 a §, av nedan angivna lydelse,

dels att 14 § skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse**6 a §*

Ett eller flera särskilda organ får tillsättas för att under omsorgsstyrelsen leda omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda, vart och ett för den verksamhet som landstingskommunen bestämmer.

14 §¹

I fråga om särskild omsorgsstyrelse *tillämpas* bestämmelserna i 3 kap. 2–12 §§ kommunallagen (1977:179) *på motsvarande sätt.*

I fråga om särskild omsorgsstyrelse *och organ som avses i 6 a § gäller* bestämmelserna i 3 kap. 2–12 §§ kommunallagen (1977:179) *i tillämpliga delar.*

Denna lag träder i kraft den

¹Senaste lydelse 1977:212.

**Förslag till
Lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).**

Härigenom föreskrivs att 1 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Med hälso- och sjukvård avses i denna lag åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. Till hälso- och sjukvården hör sjuktransporter.

Med hälso- och sjukvård avses i denna lag åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. Till hälso- och sjukvården hör *tandvård och* sjuktransporter.

I fråga om omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda finns bestämmelser i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

I fråga om tandvård finns särskilda bestämmelser.

Denna lag träder i kraft den

Genom lagen upphävs folktandvårdslagen (1973:457).

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (Ds C 1983:3) Lokala organ i landstingskommunerna

1. Inkomna yttranden:

Yttranden över betänkandet har avgetts av socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, universitets- och högskoleämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Hallands, Skaraborgs, Kopparbergs, Jämtlands och Västerbottens län, samtliga landstingskommuner, Stockholms, Gotlands, Laholms, Göteborgs, Marks och Bräcke kommuner, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation och Centralorganisationen SACO/SR.

Universitets- och högskoleämbetet har överlämnat yttranden från universiteten i Lund och Linköping. Länsstyrelsen i Jämtlands län har inhämtat yttrande från Östersunds kommun.

2. Remissutfallet i stort

Huvuddelen av de 42 remissinstanserna ställer sig i princip bakom förslaget.

Av dessa är 25 odelat positiva. Man hänvisar bl. a. till att det är naturligt att landstingskommunerna ges samma möjlighet som kommunerna att inrätta lokala organ. Man anser också att det är angeläget med en ökad samordning mellan den landstingskommunala och den kommunala verksamheten för att åstadkomma ett effektivare resursutnyttjande. Några anser att förslaget skapar förutsättningar för breddat inflytande för de förtroendevalda.

Av de remissinstanser som stödjer förslaget har 13 vissa invändningar. Bl. a. påpekar några av remissinstanserna att den föreslagna ändringen i lagen om lokala organ inte ger landstingskommunerna samma möjlighet som kommunerna att inrätta sektorsövergripande nämnder. Ett par remissinstanser är tveksamma till att landstingskommunernas nuvarande frihet att ha en självständig tandvårdsnämnd upphör. Likaså anføres i något fall tveksamhet mot att förändra omsorgslagen. Andra påpekar att det bör ske en noggrann samordning med tandvårdsutredningens och omsorgskommitténs betänkande i den fortsatta beredningen. Några remissinstanser ifrågasätter att kommittén inte har övervägt förändringar i folkhögskolestyrelsernas ställning. En remissinstans efterlyser möjligheter att inrätta institutionsstyrelser inom den specialreglerade sektorn. Slutligen finns det några remissinstanser som pekar på risken för kompetenskonflikter mellan landstingskommunerna och kommunerna.

Fyra remissinstanser ifrågasätter om man nu skall genomföra kommitténs förslag. Bl. a. anser man att försöksverksamheten med lokala organ i kommunerna först borde utvärderas innan en försöksverksamhet på lands-

tingsområdet sätts i gång. Man anser också att det finns skäl att avvakta ny lagstiftning inom omsorgsverksamheten och inom tandvården. Två av de fackliga organisationerna anser att frågorna om konsekvenserna för personalen och servicen till kommunmedlemmarna måste utredas ytterligare.

3. Remissinstanser som är odelat positiva till förslaget

Socialstyrelsen anser att förslagen i betänkandet är väl motiverade och i linje med en utveckling som styrelsen tidigare i olika sammanhang sökt främja. Det är enligt socialstyrelsen angeläget med en ökad samordning mellan den kommunala och landstingskommunala verksamheten. Hinder är de betydande olikheter i organisation som föreligger. Därför önskar socialstyrelsen en samordning av primärvård, skola, socialtjänst etc. En sådan samverkan innebär ett effektivt resursutnyttjande och möjlighet att undvika dubbleringar eller luckor i servicen. Socialstyrelsen stödjer förslaget att inkludera tandvården i hälso- och sjukvårdslagen, liksom ändringarna i omsorgslagen. Däremot delar inte socialstyrelsen de farhågor som framförs i betänkandet att förutsättningarna för den traditionella uppgiftsfördelningen mellan landstingskommunerna och kommunerna kommer att rubbas. När det gäller uppgifts- och kompetensfördelningen inom landstingskommunerna på olika nivåer framhåller socialstyrelsen vikten av att genom olika reglementen noga klargöra vilka uppgifter var och en skall ha och var kompetensgränserna skall dras. Den föreslagna vidgade möjligheten att inrätta lokala organ innebär från beredskapssynpunkt enligt socialstyrelsen en mycket gynnsam utveckling.

Länsstyrelserna i Hallands och Skaraborgs län anser att det är positivt att landstingskommunerna ges samma möjlighet som kommunerna att inrätta lokala organ. Likaså ställer dessa länsstyrelser sig bakom förslagen till ändringar av lagstiftningen såvitt avser tandvården och omsorgen om vissa utvecklingsstörda. Länsstyrelsen i Skaraborgs län menar att en reform som öppnar möjligheter att inrätta lokala organ även i landstingskommunerna är av stor betydelse för att öka medborgarnas inflytande över dessa frågor.

Uppsala läns landstingskommun tillstyrker lagändringarna. Landstingskommunen förutsätter att lagändringarna samordnas med annat utrednings- och beredningsarbete som pågår. Landstingskommunen ser vidare positivt på försöken att decentralisera förtroendemannainflytandet och öka det lokala medborgarinflytandet. Med stöd av nuvarande lagstiftning har landstingskommunen organiserat den politiska ledningen av sjukvården i sex geografiskt begränsade distrikt. Dessa styrelser tillförs successivt ett större ansvar för verksamheten inom sitt område. Inrättandet av dessa styrelser har också enligt landstingskommunen underlättat samarbetet med kommunerna.

Östergötlands läns landstingskommun ställer sig odelat positiv till kommitténs förslag om ökad organisatorisk frihet för landstingskommunerna. Varje

förändring som innebär ett avlägsnande av sådana begränsningar som i dag hindrar landstingskommunerna att utveckla effektiva organisationsformer, är enligt landstingskommunen värdefulla. Landstingskommunen hävdar att det är olyckligt att såsom nu är fallet skilja omsorger och tandvård från möjligheterna till decentralisering av det politiska beslutsfattandet via lokala organ. Statsmakterna bör därför vara lyhörda inför eventuella ytterligare förslag från landstingskommunerna innebärande en än större utvidgning av möjligheterna att själva regionalt besluta om utformningen av förtroendemannan- och tjänstemannaorganisationen.

Slutligen fäster landstingskommunen uppmärksamheten på att ideologin om avveckling och/eller förenkling av centrala regelsystem, självklart bör sätta sin prägel på även övriga relationer mellan staten och landstingskommunerna. Därför ser man med stort intresse fram mot konkreta förslag när det gäller minskning av den statliga detaljregleringen kring t. ex. den statliga bidragsgivningen.

Göteborgs och Bohus läns landstingskommun finner det rimligt att inte bara kommuner utan också landstingskommuner skall kunna inrätta lokala organ och tillstyrker därför förslaget. Eftersom den föreslagna lagändringen innebär en möjlighet och inte en skyldighet att inrätta lokala organ, kommer det enligt landstingskommunen an på varje landstingskommun att anpassa sig till de lokala förutsättningarna.

Älvsborgs läns landstingskommun hälsar med tillfredsställelse förslaget om ändring av hälso- och sjukvårdslagen, vilket innebär att även tandvården skall höra till hälso- och sjukvården och kan ledas av särskilt organ under hälso- och sjukvårdsnämnden, t. ex. hälso- och sjukvårdsdirektionen, primärvårdsnämnd eller dylikt organ. Även beträffande omsorgerna om de psykiskt utvecklingsstörda kan det enligt landstingskommunen finnas fog för särskilda organ under omsorgsstyrelsen eftersom denna verksamhet under senare år har utvidgats kraftigt. Verksamheten bedrivs på institutioner av olika storlek och ofta med stark geografisk spridning. Även om behovet att skapa legala möjligheter för ett decentraliserat förtroendemannainflytande inte är lika starkt uttalat för omsorgsverksamheten som för tandvården bör enligt landstingskommunens uppfattning även ett decentraliserat förtroendemannainflytande vara möjligt inom denna verksamhetsgren. Detta gäller kanske framför allt i län med stora geografiska avstånd.

Värmlands läns landstingskommun tillstyrker kommitténs förslag med hänvisning till att lagändringen innebär ökade möjligheter för landstingskommunerna att själva utforma en lämplig organisation. Förslaget ger också förutsättningar för ett breddat förtroendemannainflytande.

Kopparbergs läns landstingskommun finner de överväganden och förslag som framförs i betänkandet väl motiverade och lämnar därför betänkandet utan erinran.

Jämtlands läns landstingskommun hälsar kommitténs förslag med stor tillfredsställelse. Förslagen öppnar möjligheter att decentralisera ansvar och

befogenheter när det gäller tandvård och omsorger och med de intentioner om utveckling av landstingsorganisationen som funnits i landstingskommunen sedan mitten av 70-talet.

Norrbottnens läns landstingskommun tillstyrker till alla delar den bedömning som kommittén gör. Det är enligt landstingskommunen naturligt att landstingskommunerna ges samma möjlighet som kommunerna att inrätta lokala organ.

Marks kommun understryker att införandet av lokala organ på landstingsidan torde vara av stort värde för medborgarinflytandet i län vilka har stor geografisk utspridning. En ökad samordning mellan viss kommunal verksamhet torde också enligt kommunen lättare kunna genomföras om lokala landstingsorgan inrättas.

Bräcke kommun uttalar att en inriktning mot ett större lokalt inflytande på de politiska besluten är en förutsättning för utveckling av den kommunala organisationen. Därför är det svårt att inse att förhållanden kan vara annorlunda inom en landstingskommun. Snarare borde, menar kommunen, de geografiska avstånden innebära ytterligare skäl för ett starkt lokalt inflytande. Kommunen anger den organisation med lokala sjukvårdsdirektioner som är införd i Jämtlands läns landstingskommun som ett steg i rätt riktning. Kommunens uppfattning är dock att direktionernas ansvarsområde och befogenheter är för begränsade till men för samordning och resursutnyttjande. Den lokala sjukvårdsdirektionens arbetsområde skulle naturligtvis också omfatta tandhälsövrden och omsorgsverksamheten. De lokala sjukvårdsdirektionerna skulle med större befogenheter lättare kunna samordna och utveckla sina verksamheter efter lokala förutsättningar. Kommunen hävdar att det i kommuner med heltäckande kommundelsnämnder borde vara möjligt att lägga landstingskommunala uppgifter på kommundelsnämnderna. Inom exempelvis äldreomsorgen kan inte kommunen se det speciellt meningsfullt att skilja på social hemhjälp och hemsjukvård. Den enskilde pensionären torde i alla händelser vare sig vara intresserad av, eller i behov av, att servicen är uppdelad på två huvudmän.

Landstingsförbundet betonar vikten av att lagstiftningen utformas så att landstingskommunerna ges största möjliga frihet att själva finna och bestämma sin organisation och sina arbetsformer. Detta har också varit kommitténs utgångspunkt och förbundet har därför inget att erinra mot förslagen. Ett genomförande av förslagen skapar enligt förbundet förutsättningar för ett ökat inflytande för de förtroendevalda inom landstingskommunernas skilda verksamhetsområden. Olika möjligheter att engagera en vidare krets av människor i samhällsarbetet kan då prövas.

Landsorganisationen i Sverige (LO) anser att de skäl kommittén har redovisat för en utvidgning av landstingens befogenheter är riktiga. Dessutom är det viktigt med en bredare lokal förankring av landstingskommunernas verksamheter eftersom dessa är mera anonyma och befinner sig på ett ännu större avstånd från medborgarna än de kommunala verksamheter-

na. Det kan enligt LO vara ett sätt att vitalisera den representativa demokratin och att stärka partiernas ställning gentemot förvaltningsapparaten. Särskilt för landstingskommunerna är det enligt LO en risk att verksamheten i alltför hög grad styrs utifrån byråkratins behov. En utflyttning av beslutsfattandet närmare medborgarna när det gäller primärvården, är därför positiv och kan underlätta samordningen med andra sektorer inom samhället, exempelvis äldreomsorgen. En decentralisering underlättar också enligt LO den strävan mot att finna nya arbetsformer för den offentliga sektorn som är nödvändig för att kunna behålla den höga kvalitet som finns inom vården och omsorgen.

4. Remissinstanser som stödjer förslaget men har vissa invändningar

Skolöverstyrelsen (SÖ) anser att det inte finns tillräckliga förutsättningar för eller behov av lokala organ på de flesta landstingskommunala utbildningsområdena. Detta behöver inte utesluta att man genom de föreslagna ändringarna i lokalorganslagen gör en försöksverksamhet möjlig även i landstingskommunerna. SÖ kombinerar dock sitt tillstyrkande med en påminnelse om att den i vissa kommuner pågående försöksverksamheten på en del håll lett till problem och kritik mot att skolläroresurser utan kompensation fråntas skolan för att ge service åt lokala organ. SÖ menar att det inom utbildningsområdet sannolikt endast är gymnasieskolans vårdlinje, som i större omfattning har sådana förutsättningar att lokala organ kan utgöra en tillämpbar och positiv anordning, som kan vara väl värd att pröva. SÖ erinrar om att de specialförfattningar som reglerar skolstyrelsens uppgifter inte medger att institutionsstyrelser inrättas på detta område. Likaså bör det inte heller vara möjligt att låta ett lokalt organ med en kommun del som verksamhetsområde få uppgifter i fråga om verksamheten vid en skolenhet enbart på den grunden att skolenheten är lokaliserad till kommundelen. För att kravet med anknytning till kommundelen skall kunna anses uppfyllt måste skolverksamheten enligt SÖ vara avsedd i första hand för dem som bor inom kommundelen och inte bedrivs med hela kommunen – eller rent av även andra kommuner – som naturligt upptagningsområde. SÖ anger också att det för landstingskommunerna bör finnas förbud mot att låta lokala organ handlägga uppgifter som avser statligt reglerade tjänster. Vad gäller de föreslagna lösningarna för särskolan genom en ny 6 a § i omsorgslagen uttrycker SÖ stor tvivelsamhet. Denna lösning uppfattar SÖ som betingad av önskemålet att skapa organisatorisk enhetlighet för det fall att hälso- och sjukvårdsnämnden också fungerar som omsorgsstyrelse. SÖ kan lättare ha förståelse för motsvarande förslag när det gäller tandvården än när det gäller särskolan. Samspelet mellan särskolan och primärkommunernas skolväsende torde enligt SÖ:s uppfattning inte gynnas av den föreslagna lösningen. En förstärkt orientering av särskolan mot sjukvården finner SÖ inte heller lyckosam. Lokala organ i landstingskommunerna som kunde förbättra

samspelet med skolväsendet i primärkommunerna vore däremot att välkomna menar SÖ. SÖ noterar med tillfredsställelse att kommittén inte föreslår några förändringar beträffande folkhögskolestyrelserna. Kommittén konstaterar att de nämnder och styrelser – däribland folkhögskolestyrelsen – som existerar, inte kommer att påverkas av ett införande av lokala organ i lokalorganslagens mening. SÖ fäster för sin del stor vikt vid att denna avsikt också kommer att respekteras i det praktiska handlandet i landstingskommunerna, om lokala organ enligt förslagen blir förverkligade.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser att nya delorgan vid sidan om kommunerna kommer att öka samordningskraven ytterligare. Inför eventuella beslut om delorgan är därför en samlad analys av arbets- och beslutsformer angelägen.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län menar att det redan i dag finns ganska goda möjligheter till verksamhet i decentraliserade former genom den lagstiftning som gäller för hälso- och sjukvårds-, social- samt folkhögskoleområdena. Behovet av lokala organ måste därför vara i motsvarande mån begränsat och torde väl vara även i övrigt mindre uttalat. Likväl finner länsstyrelsen emellertid ingen anledning att motsätta sig det framlagda förslaget.

Länsstyrelsen i Jämtlands län pekar på riskerna för kompetenskonflikter mellan kommun och landstingskommun. Länsstyrelsen vill därför framhålla vikten av att konsekvenserna av lagstiftningens tillämpning noggrant följs i det fortsatta arbetet.

Stockholms läns landstingskommun anser att innebörden av kommitténs förslag vad gäller omsorgsverksamheten är något oklar för dess del. Inom Stockholms läns landstingskommun övervägs att fr. o. m. januari 1986 sammanföra de verksamheter som i dag handhas av sociala nämnden och habiliteringsnämnden under en gemensam nämnd och att inrätta geografiska sektorsstyrelser under den nya nämnden. Landstingskommunen anser att det dock är osäkert om det av kommittén framlagda förslaget ger landstinget möjligheter att under en gemensam nämnd tillsätta särskilda organ med uppgifter inom både den sociala och inom omsorgens område. Med anledning av detta hemställs att lagstiftningsarbetet i fråga bedrivs så att en proposition vad gäller omsorgen föreligger före sommaren 1984. När det gäller kommitténs förslag att inordna tandvården under hälso- och sjukvården har landstingskommunen vissa invändningar. Bl. a. blir en konsekvens av den föreslagna ändringen att den nuvarande friheten att ha en självständig tandvårdsnämnd upphör. Dessutom skulle ett inordnande av tandvården i den omfattande hälso- och sjukvårdsorganisationen innebära en mer sammansatt och svåröverskådlig organisation. Landstingskommunen avstyrker därför kommitténs förslag avseende tandvårdens organisation. Även om tandvårdslagen inarbetas i hälso- och sjukvårdslagen anser landstingskommunen att lagstiftningen bör utformas så att landstingskommunerna själva får avgöra om det är lämpligt att ha en fristående tandvårdsnämnd. Frågan

om lokala organ bör enligt landstingskommunen lösas genom ett tillägg i specialförfattningen för tandvården.

Södermanlands läns landstingskommun finner det svårt att förstå varför man i förslaget inte tagit steget fullt ut och även möjliggjort för landstingskommunerna att inrätta institutionsstyrelser inom utbildningsnämndens verksamhetsområde. Lämpligheten därav borde få bedömas av landstingskommunerna själva. Landstingskommunen förutsätter att förslaget att utvidga begreppet hälso- och sjukvård i hälso- och sjukvårdslagen till att även omfatta tandvården blir föremål för noggrann samordning med tandvårdsutredningens betänkande Folk tandvården. På samma sätt pekar landstingskommunen på behovet av samordning när det gäller omsorgsverksamheten och förväntad ny lagstiftning på detta område.

Kronobergs läns landstingskommun anser att det är angeläget att, om lokala organ i landstingskommunerna skall ha primärkommunerna som områdesgräns, verksamheten noga regleras så att uppgiftsfördelningen mellan primärkommunen och landstingskommunen blir klar.

Hallands läns landstingskommun anser att man bör avvakta riksdagens ställningstagande till omsorgskommitténs förslag, eftersom betänkandet innehåller bl. a. förslag om primärkommunalt huvudmannaskap för sarskolan.

Skaraborgs läns landstingskommun anser att underorgan till omsorgsstyrelse också bör kunna tilläggas andra uppgifter som vanligen handhas av en nämnd som är omsorgsstyrelse. Detta blir enligt landstingskommunens bedömning inte möjligt om det framlagda förslaget genomförs. Landstingskommunen beklagar att kommittén inte ansett det möjligt att överväga förändringar i folkhögskolestyrelsernas ställning. Den särställning som folkhögskolan har strider enligt landstingskommunens mening mot de principer om kommunal självstyrelse som i övrigt tillämpas. Det bör enligt landstingskommunen kunna stå en landstingskommun eller en kommun fritt att bestämma huruvida institutionsstyrelse skall finnas för folkhögskola eller om folkhögskolan skall skötas av en utbildningsnämnd eller en motsvarande nämnd. Vidare bör samma regler gälla för sådan styrelse som för andra kommunala och landstingskommunala nämnder, dvs. kommunallagen bör tillämpas fullt ut. Möjligheten att inrätta institutionsstyrelser för folkhögskoleområdet borde vara fakultativ. En annan bättre ordning än den nu gällande vore enligt landstingskommunen att – efter mönster av hälso- och sjukvårdslagen – låta folkhögskolestyrelsen vara ett underorgan till en central nämnd med ansvar för utbildningsområdet. Denna nämnd skulle då kunna tillgodose såväl behovet av samordning inom utbildningsområdet som önskemålet på medverkan från elevernas sida i skolans skötsel.

Västernorrlands läns landstingskommun poängterar att de praktiska problemen vid ett genomförande av kommitténs förslag är många, inte minst vad avser kompetensfördelningen. Det är därför viktigt att den pågående och planerade försöksverksamheten blir föremål för en omsorgsfull utvärdering.

Västerbottens läns landstingskommun är tveksam till om man just nu skall göra den föreslagna ändringen i hälso- och sjukvårdslagen. Med tanke på att den statliga tandvårdsutredningen nu lagt ett förslag till ny folktandvårdslag bör enligt landstingskommunen lämpligen ett ställningstagande till detta förslag samordnas med ett slutligt beslut om hur en befogenhet för landstingskommunerna att inrätta lokala organ på folktandvårdens område skall utformas. Landstingskommunen anför som sin principiella uppfattning att tandvården bör ses som en del av hälso- och sjukvården och att denna definition bör skrivas in i hälso- och sjukvårdslagen. I linje med sin tidigare redovisade inställning om minskad detaljreglering av landstingskommunernas verksamhet anser landstingskommunen rent principiellt att den föreslagna begränsningen på det specialreglerade området, som innebär att institutionsstyrelser inte kan inrättas, inte är riktig.

Stockholms kommun anser att lokala organ inom landstingskommunerna skulle kunna bli naturliga samarbetspartners till decentraliserade nämnder inom kommunerna, bl. a. socialtjänsten. Det är emellertid viktigt med en motsvarande decentralisering av förvaltningsorganisationen. Därigenom skulle man enligt kommunen kunna få en djupare och smidigare samverkan mellan olika personalgrupper. Det är också viktigt att man vid utformning av försöksverksamheter inom landstingskommuner tar stor hänsyn till samsarbetsaspekter kommuner-landstingskommuner bl. a. när det gäller samordningen av olika verksamheters upptagningsområden.

Svenska kommunförbundet anser att man vid tillämpningen och utvärderingen av en lagstiftning om lokala organ som gäller också för landstingskommunerna bör beakta vad kommittén anfört om att den traditionella uppgiftsfördelningen mellan landstingskommunerna och kommuner i vissa situationer skulle kunna komma att rubbas. Förbundet delar kommitténs uppfattning att detta kan medföra både positiva och negativa konsekvenser. Om förekomsten av lokalt organ – fungerande på kommunnivå – underlättar en för verksamheten rationell uppgiftsfördelning är det fördelaktigt. Enligt förbundet kan man inte bortse från att risken för kompetenskonflikter kan öka om lokala landstingsorgan fungerar på kommunnivå. Det finns därför enligt förbundets mening anledning att under försöksperioden ägna uppmärksamhet åt dessa problem.

5. Remissinstanser som ifrågasätter om man nu skall genomföra förslaget

Malmöhus läns landstingskommun anser att det kan ifrågasättas om inte försöksverksamheten i kommunerna borde utvärderas innan utvidgning sker till det landstingskommunala området. Det verkar enligt landstingskommunen mindre välbetänkt att i detta sammanhang lämna förslag som går i motsatt riktning till tandvårdsutredningens förslag. Man bör först menar landstingskommunen avvakta riksdagens ställningstagande med anledning av tandvårdsutredningens betänkande.

Örebro läns landstingskommun hänvisar till utvärderingen av försöksverksamheten beträffande lokala organ i kommunerna och ifrågasätter om det inte vore lämpligt att avvakta med lagstiftning för landstingskommunerna till dess utvärdering skett. Beträffande tandvården uttrycker landstingskommunerna en viss tveksamhet till vad som föreslås. Det är enligt landstingskommunens mening lämpligt att avvakta riksdagens ställningstagande med anledning av tandvårdsutredningen. Landstingskommunen motsätter sig dock inte en framtida lösning som medför att särskilda organ kan införas för tandvårdens verksamhet. När det gäller omsorgsverksamheten lägger landstingskommunen samma principiella synpunkter som gjorts beträffande tandvården. Landstingskommunen motsätter sig inte att det ges möjlighet för landstingskommunerna att inrätta särskilda organ för att uppnå vad man syftar till i betänkandet. Landstingskommunen menar dock, att det finns skäl att avvakta den tidigare nämnda utvärderingen och statsmakternas ställningstagande till ny lagstiftning inom omsorgsverksamheten och inom tandvården.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) anser det vara ett oeftergivligt krav i samband med en eventuell decentralisering av beslutsfattandet att tryggheten för de anställda inte försämras liksom att de anställda och deras organisationers möjligheter till medbestämmande i frågor som rör förhållandet arbetsgivare/arbetstagare utvecklas. I kommunernas försöksverksamhet är enligt TCO arbetsgivarens personalansvar mycket olika behandlat och många problem är olösta, exempelvis hur förtursreglerna i lagen om anställningsskydd skall tillämpas och var arbetsgivaransvaret i fråga om personalutveckling (utbildning, omplacering), rekrytering och arbetsmiljö skall ligga. Vid omorganisationer över huvud taget är det enligt TCO viktigt att planeringen sker utifrån personalresurser och i medvetande om att personalens uppfattning om förändringen kan vara avgörande för dess resultat. Det är därför av största vikt att landstingskommunen/kommunen fungerar som en arbetsgivare och har ansvaret för all personal. Enligt TCO:s mening kan en utökad decentralisering ske redan inom ramen för gällande lagstiftning för hälso- och sjukvårdens område. Innan vidgade möjligheter till en decentralisering av förtroendemannainflytandet genomförs, måste emellertid de lagstiftnings- och avtalsproblem som TCO har redovisat lösas.

I fråga om omsorgsverksamheten är TCO tveksam till inrättandet av flera nämnder eftersom verksamheten inte är så omfattande. Likaså är TCO tveksam till inrättandet av institutionsstyrelser inom omsorgen eftersom utvecklingen snarast går mot ett minskat antal institutioner. När det gäller förslaget om att även tandvården skall omfattas av hälso- och sjukvårdslagen erinrar TCO om att när riksdagen behandlade hälso- och sjukvårdslagen beslöt den att avvakta tandvårdsutredningens förslag. Utredningen har nu framlagt sitt betänkande, varför det enligt TCO finns anledning att avvakta riksdagens behandling av tandvårdsutredningens förslag innan man tar ställning i denna fråga.

Centralorganisationen SACO/SR tillstyrker inte utan vidare kommitténs förslag. SACO/SR anser att frågorna måste utredas ytterligare vad avser konsekvenser för personalen och servicen till kommunmedborgarna. Viktigt i sammanhanget är enligt SACO/SR också att de problem som redan i dag finns i fråga om gränsdragningen mellan de förtroendevaldas och de anställdas uppgifter klarläggs innan möjligheter att införa lokala organ inom landstingskommunerna öppnas. Beträffande tandvården framhåller SACO/SR att riksdagsbehandlingen av en proposition på tandvårdsutredningens förslag bör avvaktas. Dessutom konstaterar SACO/SR att vissa delar av tandvården är svåra att dela upp på lokala organ. Det gäller t. ex. planering av förebyggande vård och specialisttandvården. Vidare försvåras den samverkan som förutsätts ske mellan privattandläkarna och landstingskommunerna om de delas. Att införa lokala organ medför enligt SACO/SR en rad betydande problem. Dessa gäller bl. a. i vad mån garantier finns för att oomtvistade principer t. ex. likställighetsprincipen fortfarande skall tillämpas. Genom flera lokala organ indelade geografiskt påpekar SACO/SR att det finns stora risker för att servicen till kommunmedlemmarna skiljer sig mellan kommundelarna i en utsträckning som inte är förenligt med nyss nämnda princip. Lika service till kommunmedlemmarna är enligt SACO/SR:s mening viktig av flera skäl – framför allt fördelningspolitiska – men också därför att servicenivån intimt hänger samman med graden av yrkesprofessionalism. Lägre och/eller olika servicegrad i kombination med distriktsorienterade arbetsformer – lokala organ – kan betyda förflackning av yrkeskunskaper vilket totalt sett ger negativa effekter för särskilt de resurssvaga kommunmedborgarna. Tendenser i denna riktning har enligt SACO/SR kunnat skönjas i kommuner med kommunalnämnder. SACO/SR:s medlemsförbund ser risker för att olika yrkeskategorier som psykologer, kuratorer, sjukgymnaster, arbetsterapeuter förlorar sin speciella sammanhållna organisation om lokala organ införs. Detta leder till lägre servicenivå och lägre kvalitet i verksamheten vilket samtidigt innebär urholkning av yrkesprofessionalismen. Ytterligare överväganden behöver göras, anser SACO/SR. Med hänsyn till utbildningsnämndernas stora upptagningsområde avstyrker SACO/SR att de f. n. får ingå i försöksverksamheten med lokala organ. Ytterligare överväganden erfordras.

Universitets- och högskoleämbetet konstaterar att de landstingskommunala skolorna inom UHÄ:s verksamhetsområde har ett upptagningsområde som omfattar ett helt landstingsområde eller mer och att lokala organ knappast torde vara aktuella i dessa fall. De föreslagna förändringarna torde därför utifrån de synpunkter UHÄ företrädesvis har att beakta sakna intresse.